

Op zoek naar ... de rechten van Romeo en Julia

RITA RYMENANS

Op een memorabele zomerdag in 1989, door zonne-energie en creativiteit overmenst, beslist een vonkende redactie een 'dossier' samen te stellen over **beeldtaal** ... een dossier dat bestaat uit een themanummer van VONK plus een videoband die tegen kostprijs geleverd wordt aan alle geïnteresseerde lezers.

Auteurs gezocht en vrij snel gevonden. Een sponsor voor de videobanden, een mastertape-monteur en een duplicatiefirma opgesnord via volleybalverenigingen, tewerkstellingsplaatsen en schoonbroers. Wat ons dan 'alleen' nog rest, is de kwestie van de **auteursrechten**. Naief enthousiast neem ik die taak op me.

H.S.: Nee mevrouw, de auteursrechten zijn heus niet te omzeilen. In België bestaat jammer genoeg geen speciale regeling voor didactische doeleinden zoals in een paar van de ons omringende landen, Duitsland en Frankrijk bij voorbeeld. Daar zal wel verandering in komen, Europa 1992 ...

De prof

Om te beginnen ga ik even mijn licht opsteken bij een prof in de rechten.

Geen probleem, ik vraag wel 'even' aan alle betrokkenen de toestemming om het beeldmateriaal over te nemen. Eens op een rijtje zetten waarover het precies gaat: een animatiefilm, fragmenten van BRT- en VTM-programma's, en fragmenten uit theaterproducties.

De cineast

Aan de hand van de animatiefilm 'Sirene' van R.S. werkte J.P. een uitgebreide reeks kijk- en verwerkingsopdrachten uit. Hij bezorgt mij het adres van de R.S.-stichting, waar een vriendelijke Gentse dame me doorverwijst naar de cineast R.S. himself.

R.S.: Het spreekt vanzelf dat u 'Sirene' mag overnemen. De film duurt 8 minuten geloof ik, tegen 5.000 fr. per minuut, dat is dan 40.000 fr.

VONK: Maar mijnheer S., u moet begrijpen ... didactische doeleinden ... hoegenaamd niet commercieel ... vzw ...

R.S.: Dat begrijp ik, u krijgt hem van mij voor de helft, 20.000 fr. dus als ik goed kan rekenen.

En dat kan hij! Maar wacht eens even, is 'Sirene' niet beschikbaar bij de Dienst Media van het Ministerie van Onderwijs? Ja hoor, en nog wel in vier kopies! Schitterend, dan kunnen we onze lezers daarnaar verwijzen. Tussen haakjes, mijnheer S., de film duurt precies 9 minuten en 30 seconden!

Het theater

J.v.H. kan haar lesvoorstellen over theateronderwijs illustreren met beeldmateriaal van vier Vlaamse gezelschappen: Malpertuis, RVT, NTG of KVS. Haar keuze hangt volledig af van de beschikbaarheid van het beeldmateriaal. Ik loop het rijtje dus willekeurig af.

Malpertuis: Fragmenten uit 'De getemde feeke's'? Met alle plezier! Korte fragmenten van minder dan 3 minuten kunnen gezien worden als promotie voor het gezelschap. De kwaliteit van de opname is wel niet zo denderend, want het is een getuigenband. Maar binnenkort wordt het stuk uitgezonden door KRO. Auteursrechten aanvragen? Niet nodig! U kunt wel eens voor alle zekerheid naar SABAM

bellen, maar doe dat dan onder een schuilnaam, want anders loop je in de kijker!

Een paar dagen later valt de videocassette al in mijn brievenbus. De kwaliteit ervan laat inderdaad veel te wensen over. Dan maar het volgende gezelschap proberen.

NTG: Fragmenten uit 'De vrek'? Da's jammer, maar wij hebben geen beeldmateriaal. Wist u dat de BRT de productie heeft uitgezonden? Ik vermoed dat u voor de rechten daar dan terecht moet.

Het volgende gezelschap misschien ...

RVT: Fragmenten uit 'Richard III'? Leuk, dat is promotie voor ons gezelschap! Met de auteur moet u geen rekening houden, die behoort tot het publiek domein. Maar ... zou u toch de toestemming van de vertalers niet moeten vragen? W.v.d.V. en W.C. En wat met de muziek? Belt u even naar ALMO, een vereniging die een groot aantal auteurs vertegenwoordigt.

ALMO: W.v.d.V. en W.C.? Nee, die vertegenwoordigen wij niet. U kunt best naar SABAM bellen.

SABAM: Met de dienst mechanische reproductie. Auteursrechten, zegt u? U moet een duidelijk onderscheid maken tussen mechanische reproductierechten en duplicatierechten. Om een videoband te mogen samenstellen hebt u de toestemming nodig van alle betrokkenen, en dat kunnen er heel veel zijn. Als ze hun eigen rechten beheren, handelt u de zaak met hen verder af, anders moet het via ALMO of SABAM. Voor achtergrondmuziek betaalt u via SABAM. Wat dan de duplicatierechten betreft, die betaalt u aan SABAM voor elke kopie die er gemaakt wordt. Om u een idee te geven van de prijs: voor een productieduur van 8' betaalt u 3,76 fr. per exemplaar; voor 30' 6,36 fr.; voor 60' 8,36 fr. Ik zal u de aanvraagformulieren opsturen. Mag ik uw naam en adres?

"In het geval van de verspreiding van AV-producties zonder voorafgaande toestemming van SABAM, zal onafgezien van de gestelde vergoeding,

een bedrag van 500 BF vermeerderd met 25% van het bedrag aan rechten in rekening gebracht worden, ongeacht eventuele civiel- of strafrechtelijke maatregelen."

"Wie zich medeplichtig maakt aan een inbreuk op de wet van 22 maart 1886 op het auteursrecht is burgerrechtelijk in solidum met de overtreder zelve aansprakelijk."

Vooraleer ik die weinig goeds voorspellende formulieren invul, probeer ik eerst het laatste gezelschap nog even. Trouwens, qua thematiek spreekt dat stuk de leerlingen het meest aan.

KVS: Fragmenten uit 'Romeo en Julia'? Daarvoor moet u de toestemming vragen aan de regisseur D.T., die heeft de rechten voor de productie. Als hij zijn toestemming geeft, belt u terug naar ons voor het beeldmateriaal.

D.T.: Wat mij betreft, mag u een aantal fragmenten overnemen, ik hoef daar ook helemaal geen geld voor te hebben. Het beeldmateriaal van KVS is wel niet zo goed van kwaliteit, u zou toch moeten kunnen beschikken over een scherp beeld. Het stuk is eveneens uitgezonden door de BRT, u ziet maar!

SABAM: Ja maar, BRT is net als u eveneens een gebruiker die daarvoor auteursrechten heeft betaald. U kunt die rechten niet omzeilen door van het BRT-materiaal gebruik te maken!

VONK: Met KVS? D.T. heeft zijn fiat gegeven. Kan ik van u dan het beeldmateriaal krijgen, zoals afgesproken?

KVS: Beeldmateriaal? Dat hebben wij niet! Er is wel een band gemaakt door het VTI en die kan daar geconsulteerd worden. Ik denk dat hij voor onderwijsdoeleinden 'zelfs' uitgeleend kan worden, ik weet het niet zeker. U zei toch een videoband samenstellen? Maar heeft u dan wel aan de acteurs gedacht?

VONK: Aan de AC...?

VTI: Toestemming van D.T.? Bent u zeker dat hij

niet aangesloten is bij SABAM? Als dat zo is, dan kan hij zelf geen toestemming geven; de aanvraag moet dan via SABAM gebeuren. Wat de videoband betreft, daarvoor hebben KVS en VTI gedeelde rechten. De acteurs zegt u? In België wordt normaal gezien de regeling van de nevenrechten niet toegepast. Maar het zou kunnen dat er in hun contract met KVS wel zo'n clausule is opgenomen. Als ik u was, zou ik mij rechtstreeks tot artistiek directeur N.B. wenden en hem eens vragen hoe de vork precies in de steel zit. U zegt hem dat wij akkoord gaan als hij zijn toestemming geeft. En dan belt u daarna maar terug naar ons voor het beeldmateriaal.

N.B.: Maar mevrouw, wat een lijdensweg, dat is absurd. Van mij krijgt u de toestemming om een aantal korte fragmenten over te nemen. Maar dan mag u de band niet verkopen hoor, want dan protesteren de vakbonden van de acteurs. Stuur u mij een brief met de precieze vermelding van de fragmenten en de duur ervan.

VONK: Met VTI? N.B. geeft zijn zegen!

VTI: OK! Als u zijn schriftelijke bevestiging heeft, vraagt u de fragmenten bij ons aan. Wacht eens even, ik denk nog aan iets. D.T. gebruikt heel veel muziek in zijn producties. Kijk dus uit bij de keuze van de fragmenten, want als er muziek in voorkomt, dan moet u toch betalen aan SABAM.

VONK: Muziek? Die monteren we wel weg!

De brief van N.B. komt bijzonder snel. Verhuisperiodes en functiewijzigingen bij VTI veroorzaken wat vertraging bij het verzenden van het beeldmateriaal, maar de service is uitstekend. Eerst krijgt J.V.H. een VHS-cassette toegestuurd om haar artikel te kunnen schrijven. Voor de montage van de fragmenten op onze mastertape kunnen we beschikken over U-matic videobanden die kwalitatief veel beter zijn. Maar het noodlot blijft ons achtervolgen... De lieve VTI-dame die de U-matic cassettes heeft opgestuurd, krijgt het postpakket na een paar dagen retour. Nochtans zijn alle gegevens correct. Als een deus ex machina komt

ze de videobanden dan maar persoonlijk overhandigen aan de montagetafel.

De omroep

Hoe je de video in de Nederlandse les kan gebruiken toont B.d.M. met fragmenten van BRT (I.H. op zoek naar taal, en een interview van J.R. met H.C.) en VTM (werkopnamen van 'Het Sacrament'). Ik bel eerst met de oudste van de twee omroepen om de gebruikelijke overnameprocedure te achterhalen.

BRT: Met SABAM-TV. Overnemen van TV-programma's? Dan schrijft u een brief naar de directeur-generaal J.C. met de precieze vermelding van de fragmenten en de duur ervan. Die brief zal dan binnen 'Het Huis' wel circuleren om de verschillende betrokkenen te bereiken. Zeker aanvragen hoor, anders loopt u gegarandeerd tegen de lamp!

Ik stuur dus een brief naar directeur-generaal J.C. en directeur informatie J.S. van de concurrentie, want daar zal de procedure wel gelijkaardig zijn, vermoed ik. Na een paar dagen krijg ik een videocassette in de bus met de groeten van de 'archivaris' van de omroep met het kleinste archief. Op de zijkant is vermeld: 53'00". Wat staat daar in godsnaam dan allemaal op? Het gevraagde fragment (duur: 1'45") plus nog twee niet-gevraagde fragmenten (totale duur: een dikke 3 minuten). Nou ja, toch een prima service!

De volgende dag ontvang ik een brief van J.C.: "Omdat één en ander aan onze controle dreigde te ontglippen heeft de BRT-leiding beslist voorlopig niet meer in te gaan op vragen naar afstand van beeldmateriaal. Een werkgroep onderzoekt nu de mogelijkheden om, mits het inbouwen van de nodige veiligheidsmaatregelen, toch aan dergelijke vragen te voldoen."

Maar de aanhouder wint ... dus probeer ik een persuasief telefonisch onderhoud te versieren. Er is ondertussen trouwens al een en ander veranderd in de opzet. Ten eerste: er zal slechts één mastertape gemaakt worden die uitgeleend en

niet verkocht wordt. Ten tweede: we hebben van VTM het gevraagde materiaal gekregen. En omdat de twee fragmenten broederlijk gemonteerd worden, staat of valt de hele opzet met de toestemming van de BRT (!). Tot slot: we hebben het archiefmateriaal van de BRT helemaal niet nodig, want de auteur heeft de fragmenten zelf in zijn bezit.

BRT: Met de dienst van de directeur-generaal. Nee mevrouw, de heer J.C. is in vergadering. Kan ik een boodschap aannemen?

Twee secretarissen en een directiesecretaresse nemen om de beurt 'de' boodschap aan, bellen terug voor bijkomende informatie, één van hen geeft tenslotte de toestemming, de brief van 'Het Huis van Vertrouwen' volgt.

Een paar dagen later valt een VTM-envelop in de bus. Factuur nr. 47: voor de cassette plus de kopieerkosten de ronde som van 1720 fr., BTW inclusief. Maar ik had die band toch helemaal niet gevraagd! Ik stuur dus een nieuwe brief naar J.S. samen met de videocassette plus een kopie van factuur nr. 47 plus een kopie van mijn eerste brief. "Uw toestemming om het betreffende fragment te mogen overnemen, is echter onontbeerlijk voor het samenstellen van de videoband. Aangezien het fragment samen gebruikt wordt met een BRT-fragment (interview van Jo Röpcke met Hugo Claus) waarvoor de heer J.C. zijn toestemming verleende, valt of staat de hele opzet met uw akkoord." (!)

Een paar weken later krijg ik opnieuw post uit Vilvoorde. Kredietnota nr. 108: we crediteren onze factuur nr. 47. Binnen de acht dagen stuur ik ditmaal een aangetekende brief naar de onbekende opvolger van de inmiddels van het toneel verdwenen J.S. De correspondentie is sindsdien opgehouden. Staat er misschien ook een deurwaarder in het scenario?

De moraal

Het verhaal dat u zonet gelezen hebt, geeft slechts een fractie weer van de actie. Bovendien is het thematisch en niet chronologisch verteld, want dan

zou u er helemaal de draad bij verliezen. Aan de videoband die u bij ons kunt 'uitleen' (sorry hoor, verkopen kunnen we niet, want ...) kleeft veel adrenaline, dat zal u begrijpen. Behandel hem dus met zachtheid.

De moraal van het verhaal: wie voor 1992 een videoband wil samenstellen voor didactische doeleinden kan dat het best clandestien doen. Dat was trouwens de wijze raad die ik kreeg van één van mijn informanten die liever anoniem wou blijven. 'Als SABAM de band op het spoor komt, innen ze de rechten na de feiten plus een boete. Maar de kans dat ze die vinden, is klein. Tenzij je natuurlijk zo 'dom' bent om je naam en adres mee te delen! Bij één van onze omroepen hebben ze zelfs graag dat hun programma's gebruikt worden, maar je moet het vooral niet vragen, want dan hebben ze er last van. We leven hier in België, nietwaar?'

Over dat 'dom' zou ik ter verdediging het volgende kwijt willen. Ik wou vooral niks 'onwettigs' doen en ik werd op mijn 'queeste' met de beste bedoelingen van het kastje naar de muur gestuurd. De rechten vlogen me om de oren: exploitatierechten, commercieel gebruiksrecht, publiek uitvoeringsrecht, synchronisatierecht, mechanische reproductierechten, adaptatierecht, duplicatierecht, diffusierechten, gedeelde rechten, nevenrechten, om dan nog maar te zwijgen over het moreel recht. En vooraleer ik het goed besepte, zat ik met al hun rechten en mijn plichten bij SABAM.

Bij de meeste gecontacteerde instanties heb ik wel veel begrip ervaren, maar evenveel onmacht. Niemand kan op tegen de logge 'papierocratie'. Het zal waarschijnlijk allemaal veranderen in 1992... Maar wordt het dan beter, vroeg een scepticus zich af?

P(ositief) S(lot): de leraar

Na de kommer en kwel kwam het manna zomaar uit de hemel vallen. Eén van de auteurs J.V.H. heeft zelf een videoproduktie gemaakt met leerlin-

gen, en vertelt er razend enthousiast over. U raadt het al, de spreekwoordelijke vonk sloeg over. Bruikbaar voor onze videomontage? Als smaakmaker om zelf de videocamera in de hand te (laten) nemen? Zeker! J.V.H. schiet onmiddellijk in actie: ze belt met de realisator, de videomonteur en de schooldirecteur. Auteursrechten daarbeslist ze zelf over, dus ... klaar is Kees! Zeg nu zelf, er gaat toch niets boven een enthousiaste leraar!

Rita Rymenans
Romeinse put 50
2520 Edegem

SCHAAARS

Soap is leerzaam voor kinderen

Kinderen leren meer van televisie dan ouders en leraren vermoeden. Soap opera's op de televisie helpen kinderen het 'grote-mensen-gedrag' te begrijpen, aldus de psychologen. (...)

Een andere psychologe (...) beweert dat audiovisuele media minder belangrijk zijn dan wij vermoeden. AIDS-campagnes op de televisie hebben gefaald want jongeren hebben hun seksueel gedrag niet gewijzigd.

De Morgen, 21/12/88